

КАРАНТИННІ БУР'ЯНИ ЖИТОМИРЩИНИ

В Україні налічується близько 300 видів найбільш поширених і шкідливих бур'янів. Вони завдають значної шкоди сільському господарству. Втрати врожаю від них, за даними Веселовського І.В. (1993), можуть становити 25—30%, а в окремих випадках — 50% і більше.

Карантинні бур'яни належать до найбільш шкодочинних. Наприклад, амброзія полинолиста не тільки значно знижує врожайність сільськогосподарських культур, але й викликає алергічну хворобу у людей. Повитиці — рослини-паразити, є злісними бур'янами, вони висмоктують сік у рослин і значно знижують урожайність сільськогосподарських культур, є отруйними рослинами для тварин через уміст у них кукутину і конвольволину.

При значному поширенні карантинних бур'янів вони можуть завдавати значної шкоди сільському господарству. Тому вчасне їх виявлення в посівах сільськогосподарських культур і на необроблених землях з подальшою локалізацією є дуже важливим заходом і має загальнодержавне значення.

Матеріали та методи досліджень. Обстеження на виявлення карантинних бур'янів проводилося маршрутним методом по двох ділянках і з чотирьох боків поля. Під час проходу поля через кожних 75—100 метрів фіксували в щоденнику: угіддя, поле, культура, назва виду бур'яну, фаза його розвитку, характер забур'яненості, ступінь забур'яненості.

Обстеження проводили на кожній культурі у визначеній фазі розвитку: на посівах зернових — від фази кущення до фази виходу в трубку; на посівах зернобобових, технічних і олійних — в період стеблуння; на ширококорядних посівах технічних і овочевих культур, в садах і виноградниках — перед першим або другим міжрядним обробітком; на посівах багаторічних трав — перед першим або другим укосом; на всіх необроблених землях, а також луках і пасовищах — до цвітіння бур'янів. При дворазовому щорічному обстеженні друге проводили за два-три тижні до збирання врожаю. А на луках, пасовищах і необроблю-

С.А. ЗАПОЛОВСЬКИЙ,
О.М. МОВЧАН
Головна державна інспекція
з карантину рослин України;
О.А. ДЕРЕЧА,
М.А. ДАЖУК
Державний агроекологічний
університет

ваних землях — наприкінці серпня або на початку вересня.

Визначення засміченості шару ґрунту 0—20 см насінням бур'янів — шляхом відбору ґрунту ґрунтовим буром з шару 0—20 см і наступним відмиванням середньої проби на ситі 0,25 мм, а також виявленням життєздатного насіння за пророщування бур'янів у середній пробі ґрунту.

Ефективність гербіцидів у боротьбі з амброзією визначали шляхом обліку кількості бур'янів до і після обробки і визначення % їх загибелі.

Результати досліджень. У 2002 році проведено маршрутне обстеження посівів сільськогосподарських культур у господарствах Народницького, Овруцького, Малинського, Коростенського, Андрушівського, Попільнянського, Житомирського районів. Обстеження проводили за такими маршрутами:

- 1) Піски, Лука, Ліщин, Іванівка, Волосів, Волиця, Андрушівка, Головин, Павелки, Бривки;
- 2) Бривки, Ярешки, Мостове, Сокольча, Вел. Лісовці, Попільня, Жовтневе, Єрчики;
- 3) Поліське, Грозіне, Сингаї, Новаки, Зубовщина, Беги, Васьковичі, Дідковичі;
- 4) В'язівка, Закусили, Селець, Христинівка, Старий Дорогинь, Новий Дорогинь, Любарка, Мал. Кліщі, Вел. Кліщі, Базар;
- 5) Ігнатпіль, Потаповичі, Гоців, Заріччя, Овруч, Кирдани, Піщаниця, Поколів, Можари, Словечно, Левковичі, Нов. Веледники, Норинськ, Шоломки, Підруддя, Гладковичі;
- 6) Недашки, Дуброва, Баранівка, Пирожки, Калинівна, дослідна станція.

За цими маршрутами обстежу-

вали посіви сільськогосподарських культур: озимої пшениці, жита, ярого ячменю, вівса, кукурудзи, цукрових бур'янів, кормових буряків, конюшини, люцерни, злакових багаторічних трав, гречки, проса, однорічних трав, необроблювані землі. Загальна забур'яненість посівів культур була різною і коливалась від 0 до 4 балів. На необроблених землях відновились природні біоценози. Вогнища карантинних бур'янів виявлено в посівах сільськогосподарських культур і на необроблюваних землях тільки за маршрутами №1 і №2 (у Житомирському, Андрушівському і Малинському районах).

Так, за маршрутом №1 в с. Ліщин Житомирського району виявлено поле конюшини червоної близько 70 га, сильно забур'янене повитицею звичайною. На окремих ділянках поля на всіх рослинах конюшини паразитував цей бур'ян, що призвело до її повної загибелі (табл. 1).

Джерелом засміченості посіву було насіння конюшини, не очищене на спеціальних очисних машинах. Ці посіви конюшини не можна використовувати на корм, а також залишати на насіння. Його необхідно скосити і після цього знищити. Наступного року площу можна засівати зерновими культурами.

Визначення засміченості шару ґрунту 0—20 см насінням повитиці показало, що кількість насіння бур'яну становила 0,17—1,2 шт./м² (табл. 2.)

В селі Бривки Андрушівського району поблизу залізниці виявлено велике вогнище амброзії полиноистої — до 0,4 га. Рослини бур'яну були у фазі від сходів до цвітіння, окремі сягали висоти 1 м і більше (табл. 1).

На цій ділянці для визначення засміченості ґрунту насінням бур'яну відібрано проби ґрунту з шару 0—20 см. Визначення шляхом пророщування бур'янів показало, що в ґрунті міститься 10—13 шт./м² життєздатних насінин амброзії полиноистої (табл. 2.). Судячи з розмірів вогнища і накопичення насіння карантинного бур'яну в ґрунті воно існує не менше 4-х років.

Для знищення амброзії полино-

1. Засміченість сільськогосподарських культур і необроблюваних земель карантинними бур'янами

№ маршруту	Населений пункт, район	Вид карантинного бур'яну	В посівах яких культур виявлено карантинний бур'ян	Площа вогнища, га	Фаза розвитку бур'яну
1	с. Ліщин Житомирського району	Повитиця звичайна	Конюшина	= 70,0	Цвітіння — формування насіння
1	с. Бровки Андрушівського району	Амброзія полинолиста	Необроблені землі біля залізниці	= 0,40	Сходи — цвітіння
6	2,5—3 км від дослідної сільськогосподарської станції Малинського району	Амброзія полинолиста	Біля залізниці	1,0 м ²	Формування насіння

2. Засміченість ґрунту насінням карантинних бур'янів

№ маршруту	Населений пункт, район	В посівах яких культур виявлено карантинні бур'яни	Вид карантинного бур'яну	Шар ґрунту, см	Кількість життєздатного насіння бур'янів, шт/м ²
1	с. Ліщин Житомирського району	Конюшина	Повитиця звичайна	0-20	10-13
1	с. Бровки Андрушівського району	Необроблені землі біля залізниці	Амброзія полинолиста	0-20	0,17—1,2

3. Ефективність гербіцидів проти амброзії полинолистої

№ п/п	Назва гербіциду	Норма витрати препарату, л/га	Строки застосування	Загибель бур'яну, %
1	Без обробки гербіцидом	—	Висота рослин 10—12 см	—
2	Раундап, 48% в.р.	4,0		98,2
3	Діален, 40% в.р.	2,5		62,3
4	Базагран, в.р.	4,0		88,4
5	Агрітокс, 50% в.р.	1,7	—//—	85,2

листої слід скосяти її до утворення насіння і при висиханні бур'янової маси її знищити (спалити), після цього ділянку задискувати в два сліди дисковою бороною на 8—10 см і при появі сходів виорати плугом з передплужниками на глибину 20-22 см.

При появі сходів амброзії полинолистої площу обробляти культиватором. Цей бур'ян можна знищити також і хімічним методом: обробка ділянки Раундапом, 4,0 л/га. Слід пам'ятати, що в орному шарі фунту уже накопичилося насіння цього бур'яну, тому після його

знищення ділянку необхідно виорати на 20—22 см і проводити поверхневі обробітки для знищення сходів амброзії. В наступні роки знищувати бур'ян як агротехнічними методами, так і хімічними.

За маршрутом № 6 (Малинський район) за 2,5 — 3 км від Поліської дослідної станції біля залізничного насипу поблизу приватних городів виявлено невелике вогнище амброзії полинолистої — до 10 рослин (1 м²) у фазі формування насіння. Власникам городів амброзію необхідно вирвати до утворення насіння і знищити (спалити). При по-

яві нових сходів їх постійно спалювати (табл. 1).

Вивчення ефективності гербіцидів показало (табл. 3), що фітотоксичність гербіцидів щодо амброзії полинолистої варіює від 62,3 до 98,2%. Гербіцид Раундап забезпечував високу ефективність в боротьбі з амброзією, загибель бур'яну становила 98,2%, а найнижчою була Діалену: загибель бур'яну — 62,3%. Базагран і Агрітокс забезпечили однакову ефективність, що була трохи нижчою, ніж Раундапу.

ВИСНОВКИ

Отже, на обстежених посівах сільськогосподарських культур і необроблюваних землях Житомирської області виявлено три вогнища карантинних бур'янів (амброзії полинолистої і повитиці звичайної) — в Андрушівському, Малинському і Житомирському районах.

Поширення амброзії полинолистої має локальний характер, його вогнища були не в посівах сільськогосподарських культур, а біля залізничної колії, що вказує на шляхи його розповсюдження транспортом. Поширення повитиці мало інший характер: джерелом її розповсюдження було неочищене насіння конюшини.

Насіння карантинних бур'янів уже накопичилося в ґрунті, що потребує системних заходів боротьби з цими бур'янами.

Найефективнішим гербіцидом проти амброзії полинолистої був Раундап з нормою витрати 4,0 л/га. Він забезпечив загибель бур'яну на 98,2%.

ЛІТЕРАТУРА

1. Справочник по карантинним і другим опасным вредителям, болезням и сорным растениям — М. "Колос"—1970—240 с.
2. Веселовський І.В. Лисенко А.К., Манько Ю.П. Атлас — визначник бур'янів - К. Урожай - 1988 - 71с.
3. Веселовський І.В. Манько Ю.П., Козубський О.Б. Довідник по бур'янах - К. - Урожай - 1993 - 208 с.
4. Справочник по карантинним сорнякам, К.: Урожай - 1990 - 95с.
5. Подопригора В.С., Ткаченко А.Л., Фисюнов А.В. Борьба с сорняками при интенсивном земледелии. — К., Урожай - 1985 -150с
6. Фисюнов А.В. Сорные растения, М.: Колос - 1984 - 319 с.